

Stein Aurél hagyatéka a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának megalapítása gróf Teleki József nevéhez fűződik, aki 1826-ban 30 000 kötetes magánkönyvtárának felajánlásával vetette meg annak alapjait. A könyvtár hosszú története során számos értékes adománnyal gyarapodott, és megindult az általános gyűjteményű állomány kiépítése, a külföldi folyóiratok és könyvek vásárlása, cseréje. Az első világháború azonban komoly törést okozott a könyvtár életében: az addig kiépült cserekapcsolatok nagy része megszakadt, ugyanis az elszegényedő

Akadémia könyvkiadása, mely a csere alapját képezte, szinte teljesen megszűnt. A két világháború között a könyvtár fejlődése stagnált. A második világháború után az Akadémia 1949-es átszervezése a könyvtár életében alapvető fordulatot hozott: az Akadémia az ország első tudományos testülete lett, s a könyvtár fő feladatát ettől kezdve az akadémiai kutatások támogatása jelentette.

A gyorsan gyarapodó és tervszerűen fejlesztett állomány elhelyezését az 1988-ban megnyílt új könyvtárpépület oldotta meg — alighanem csak rövid időre.

Ma a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Magyarország egyik legjelentősebb információs bázisa. Mint általános tudományos, illetve országos jellegű tudományági szakkönyvtár, gyűjti az okortudomány, a nyelv- és irodalomtudomány, az orientálistika, a tudománypolitika szakirodalmát, a természettudományi alapkutatások, a társadalomtudományok összefoglaló műveit, interdiszciplináris kérdéseit tárgyaló irodalmat, a tudománytörténetet. Ma a könyvtár állománya közel kétmillió egység, melyből több mint egymillió a könyv, a folyóiratok köteteinek száma háromszázezer felett van, a kéziratok egységeinek száma meghaladja a hatszázezeret. A hagyományos állományt különböző, egyre bővülő számítógépes adatbázisok, lézertitkosítási lemezek információs anyaga teszi gazdagabbá.

A Keleti Gyűjtemény

1951-ben, az Akadémia átszervezése után a könyvtár új szervezeti egységgel gyarapodott: megnyílt a Keleti Gyűjtemény — akkori nevén a Keleti Könyvtár. Létrejöttével a magyarországi orientálistikai kutatások, valamint az orientalista szakemberképzés könyvtári bázisa

Az ELTE és az Ankarai Egyetem kapcsolatainak új szakasza

Süleyman Demirel török köztársasági elnök magyarországi látogatása kapcsán vetődött fel újra a gondolat: együttműködési szerződést kellene kötni az ELTE és az Ankara Üniversitesi között. Közel 20 éves múltat tekintenek vissza a tapogatózó kezdeményezések, ám ezek különböző — elsősorban talán politikai — okok miatt korábban sohasem hoztak kézzelfogható eredményt.

1994 novemberében Szabó Miklós, az ELTE rektora Meggyes Péter rektorhelyettesével Ankarában járt, s tárgyalásaik nyomán keretegyezményt írtak alá, melynek pontosítását későbbi alkalomra hagyták. A szándéknyilatkozatban rögzített általános elképzelések igen tetszetősen hangzottak, de nem lehetett tudni, lesz-e továbblépés.

1995 május végén a török fél viszonzotta a látogatást. A delegációt Günel Akbay, az Ankarai Egyetem rektora vezette, két dékán kíséretében; Cemal Aydın a természettudományi, Ramazan Arslan pedig a jogi kart képviselte. A vendégek az ELTE mindhárom karán jártak, s nagy örömeinkre a Török Tanszékre is ellátogattak. A Szabó Miklós rektorral tartott megbeszélés során az a döntés született, hogy az érdekelt tanszékek által benyújtott együttműködési javaslatokat kölcsönösen támogatják, s ezt újabb megegyezésben rögzítik. A Török Tanszék reménye szerint a két egyetem között egyebek mellett diákcsere kerülne sor, ami azt jelentené, hogy a szak hallgatói érdeklődésüknek megfelelően fél éves részképzést kapnának az Ankarai Egyetem oszmán történeti, török nyelvtörténeti, török irodalomtörténeti vagy török néprajzi tanszékein.

Bár félő, hogy a hazai megszorító intézkedések következtében az immár konkrét program részben hajótörést szenved, de mindennek ellenére bízom abban, hogy évente egy diákunkat sikerül kiküldetnünk.

☞ Dávid Géza

sa teremtdött meg. Megszervezése a kiváló turkológus, Rásonyi László munkáját dicséri, aki biztos judiciummal válogatta ki és foglalta új, egységes katalógusba a könyvtár régi szakjaiból, a Nyelvtudomány, Földrajz, Archeológia, Keleti Irodalom

és más szakokból az orientálistika tárgykörébe tartozó kiadványokat. Így lett a Keleti Gyűjtemény törzsanyagának része a mintegy hatszáz török kéziratot tartalmazó Szilágyi-gyűjtemény, a később Kőrösi Csoma Sándorról elnevezett, mára három-

zer egységet számláló tibeti kézirat- és fanyomat-gyűjtemény, Kaufmann Dávid nemzetközi hírű hebraika gyűjteménye, mely kéziratokat, genizákat és nyomtatott könyveket tartalmaz, a Vámbéry-gyűjtemény, mely gazdag török, perzsa kéziratokban, Goldziher Ignác levelezése, mely 13 600 hozzá írt levelet tartalmaz, de így került ide Stein Aurél hagyatéka is. A gyűjtemény legutóbbi nagyobb beszerzése Scheiber Sándor majd tízezer kötetes judaisztikai könyvtára volt. Ma a Keleti Gyűjtemény állománya mintegy 55 000 egység könyv, körülbelül ezerszáz különböző folyóirat, köztük teljes, több száz kötetes szériák, s a kéziratok száma meghaladja az ötezret.

Stein Aurél hagyatéka

Sir Marc Aurel Stein (1862 Budapest - 1943 Kabul) századunk egyik legnagyobb formátumú indológus-iranista régésze, Ázsia fáradhatatlan kutatója. Nemzetközileg ismert és elismert kutató, felfedező, kinek majd hatvanestendő munkássága múzeumokat, könyvtárakat tett gazdaggá, az általa felfedezett archeológiai leletek, a tunhuangi barlangtemplomok anyaga, a khotani szaka, a szogd és tokhár nyelvek emlékei máig a tudományos kutatás tárgyát képezik. Hazája nem tudta biztosítani számára a megfelelő kutatási vagy egyetemi feltételeket, így teljes tudományos munkássága brit színekben folyt, 1904-től angol állampolgár. Mégis megőrizte szeretetét hazája iránt. Ennek jeleként valamennyi tudományos publikációját megküldte a Magyar Tudományos Akadémiának,

ahol 1895-ben külső taggá választották; könyveit pedig végrendeletében az Akadémiára hagyta. Stein Aurél könyvtára két részletben érkezett meg a Magyar Tudományos Akadémiára. Azon könyveit, melyeket utazásai során nélkülözni tudott, már 1924-25-ben elküldte Budapestre, szám szerint 1154 darab könyvet és különnyomatot. A második rész hosszasi jogi és adminisztratív procedúra után 1957-ben érkezett meg az akadémiára. Áttekintését és feldolgozását az akkori Keleti Könyvtár már említett vezetője, Rásonyi László végezte és irányította, s ő készítette a máig legrészletesebb ismertetést is Stein könyvtáráról.¹ Nekem is főként erre az ismertetésre kell támaszkodnom.

Rásonyi szerint ez a második rész „kb. 2300 darab könyvvel és különnyomattal, és 180 kötetnyi folyóirattal gyarapítja az Akadémia Könyvtárát. Ha hozzávesz- szük a hagyaték első részét, 1154 db-ot, megállapíthatjuk, hogy összesen mintegy 3600 könyv és különnyomatot köszönhetünk Stein Aurél-nak. Ennek 4/5 része a Keleti Osztályt gazdagítja. A hagyaték első részének állománybavételét és katalógizálását már az Akadémiai Értesítő 1927. évfolyamában jelentette a főkönyvtárnok.² A hagyaték második részéből ennek az évnél az első felében 1210 db-nak az állománybavételét és katalógizálását végezte el a Könyvtár.”

¹ Rásonyi László: Stein Aurél és hagyatéka (Sir Aurel Stein and his legacy). Budapest 1960 (a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának kiadványai 18.)

² Akadémiai Értesítő 1927: 21.

A könyvtár rendjéből adódóan Stein könyvei beépültek a kurrens állományba, nem kezelték őket külön-gyűjteményként. A katalóguscédulákon mindenkör feltüntették ugyan a könyvek eredetét „Steinkönyvtár” megjegyzéssel, ezzel azonban nem lehet visszakeresni a kérdéses könyveket. Támpontot csak az akkori inventáriumok jelentenek, melyekben a felvétel rendjében megtalálhatók a katalógizált művek. Egy bizonyos, Stein Aurél az ő szakterületétérő valamennyi számottevő kiadványt megszerezte, s így az ő könyvtára képezi a Keleti Gyűjtemény belsőázsiai, indiai, iranisztikai vonatkozású törzssanyagát. Ezek a kiadványok addig hiányoztak az Akadémia Könyvtár anyagából, Rásonyi csak néhányat említ a sok közül.

A könyveknek, folyóiratoknak az a része, mely nem tartozik az orientaliztika körébe, főként a Magyar Tudományos Akadémia és más testületek kiadványait tartalmazta, melyeket tagként kapott meg Stein Aurél, így a British Academy Proceedings 1921-1943 közötti sorozatát, az Alpine Journal 1908-1939 között megjelent számainak nagy részét, vagy a The Geographical Journal 160 számát 1943-ig. De megőrizte kedvelt iskolájának kiadványait is, így a Kreuz-Schule és a tübingeni egyetem évkönyveit, a Ludovika Akadémia történetét stb. Kedves oxfordi barátjának, P.S. Allen-nek számos könyvét szintén könyvtárában tartotta.

A klasszikus szerzők közül azokat találjuk Stein Aurél könyvei között, akik az ókori

kelettel foglalkoztak, így Hérodotosz, Sztrabon, Plinius, Diodoros Arrianosz stb. műveit.

A könyveken túl az Akadémia kapta meg Stein Aurél eredeti fényképfelvételeinek negatívjait, melyeket az expedíciók során készített. Ezeket ma a Mikrofilmtár őrizi. Fényképalbumai viszont a Keleti Gyűjteménybe kerültek. Az említett könyveken, folyóiratokon, fényképeken kívül az Akadémia Könyvtára őrizi Stein Aurél levelezését, vagyis a Stein Aurél-hoz írott leveleket. Ezek feldolgozása megkezdődött. H. Boros Vilma dolgozott rajta hosszabb ideig, sajnos halála megszakította a munkát. Közreadta viszont a Stein Aurél ifjúkorára vonatkozó családi levelezés tanulságait.³ Jelenleg Hay Diána, a Levéltár vezetője dolgozik a francia nyelvű anyagon, és készíti elő annak kiadását.

Sir Marc Aurel Stein, a magyar Stein Aurél, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának egyik legkiemelkedőbb, nemzetközi hírű donátora. Ezért jelent meg a Keleti Gyűjtemény sorozatában, a Budapest Oriental Reprints-ben halálának ötvenedik évfordulója alkalmából, tiszteletünk és szeretetünk jeléül Stein utolsó nagy műve, az Old Routes of Western Iran.⁴

✎ Apor Éva

³ H. Boros Vilma: Stein Aurél ifjúsága. Hirsachler Ignác és Stein Ernő levelezése Stein Aurélról, 1866-1891 (a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának kiadványai. Publicationes Bibliothecae Academiae Scientiarum Hungaricae. 61.) Budapest, 1970

⁴ Stein, A.: Old Routes of Western Iran (Budapest Oriental Reprints. Ser. B.2.) Budapest, 1994.